

Рецензия

от професор дфн Валери Стоилов Стефанов,

член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент" в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Балкански литератури и култури, обявен в Държавен вестник, бр. 52/30.06.2017 г.

1. Данни за конкурса

Конкурсът за академичната длъжност „доцент" е обявен за нуждите на секция „Културна история на балканските народи" към Института за балканистика с Център по тракология „Александър Фол“ към БАН.

На конкурса се е явил един кандидат – главен асистент д-р Людмила Любомирова Миндова. Подадените документи са редовни и кандидатката е допусната до конкурса.

2. Данни за кандидата

Людмила Миндова е главен асистент в секция „Културна история на балканските народи" към Института за балканистика с Център по тракология към БАН. Притежава научната и образователна степен „доктор“, 2005 г.

Работила е като хоноруван асистент в Югозападния университет „Неофит Рилски“, като проучвател в БАН. Хоноруван преподавател е в СУ „Св. Климент Охридски“. Людмила Миндова е активен преводач, творец със свой профил и утвърдено име.

3. Научни трудове. Приноси.

Като аргумент за качеството на своята научно–изследователска дейност Людмила Миндова представя две монографии, редица статии в

авторитетни издания, рецензии на научни трудове, доклади от различни форуми. Работила е като ръководител и участник в изследователски проекти.

Монографията „Гласът на Барока. Иван Гундулич и хърватската барокова норма“ е редактиран вариант на докторска дисертация, защитена през 2005 г. В това изследване се очертават основните черти в подхода и работата на Людмила Миндова като литературовед. Трудът се основава на много добро познаване на изследваната област, внимание към вече съществуващите критически масиви, интерес към контекста, към антропологичните параметри на проблематиката. Чрез жанровете застъпени в творчеството на Гундулич са потърсени онези черти на хърватския барок, които повече или по-малко са останали в периферията на изследователското внимание.

Представите за времето, телесността, властта, моделирането на общностните граници са превърнати във въпроси, вписващи се в по-общата проблематика за спецификата на социалния свят и културната идентичност. Литературата е четена като особен свидетел на времето и човешкото. Тя не стои „в страни“, а говори откъм самата динамика на живота, откъм превратността на ценностите, вярванията, йерархиите, надеждите...

Барокът не е просто една схематизирана епоха в историческата карта на човечеството, а е доминация на усети, на художествени търсения. Барокът е език, начин за изразяване. Това е епоха, в която изкуството се опитва да представи сложността на човешкото в контекста на доминиращите светогледни нагласи – религиозни, научни...

Гласът на барока прозвучава в тази книга като сложен литературен израз на една колективна менталност, доминирана от

норми, но и въведена в предизвикателни пластичности. Чрез анализа на конкретните текстове, авторката е съумяла убедително да покаже диапазона, в който този глас звучи, темите, които са му присъщи, стилистиките, които то увличат. Едно задълбочено и методологически актуално изследване, написано в онези години от млад, но вече достатъчно зрял изследовател.

Вторият основен труд на Людмила Миндова е озаглавен „Другата Итака“ и има подзаглавие „За дома на литературата“. Във въвеждащия текст „Домът, който губим“ са очертани мисловните ориентири и ценностните залози на книгата. Редно е да ги оценим.

Авторката работи не просто по теми и проблеми, тя се стреми да осмисли мястото и функциите на литературата в опита на човечеството. Литературата създава странни словесни построения, предизвиква съзнанията, трансгресира ригидните менталности... Тя е трансформатор на исторически затегнали се представи за реалността. Схваната като модератор на опит и преведена в екзистенциални категории, литературата може да бъде легитимно привлечена в смисловия обхват на дома.

Домът е образ, заплетен в различни литературни традиции и философски спекулации. Той е интимността, защитата, спомените, смисъла, битийното ядро... Ние обитаваме езика като „дом на битието“, но и литературата като дом на смисъла. Този смисъл не е капсула и наличие, а протяжност и търсене. Домът е знак за крехкостта на нашето земно присъствие, той е свидетелят на раждането, но и изпращачът в смъртта. Домът е едно от условията да екзистираме, тоест да се срастваме с нещата, да се връщаме към тях, да ги пазим и да ги оплакваме когато ги изгубим.

Итака е името на парадигматичния дом, на дома като белег за наличие, като диалектика на присъствие и отсъствие. В някакъв смисъл, воинът Одисей не отсъства от Итака, той само дълго се завръща, тоест продължава емоционално да обитава дома откъм своята принудителна авантюристична далечина. Което ни казва, че домът е и психическа територия, вместилище на телата, но и пристанище за душите. Одисей се завръща тъкмо в това съдбовно пристанище, той пристига не за да си върне отнетото, а да окръгли битието, да постигне човешката си цялост и да се приготви за последното пътуване.

Ето тази екзистенциална мощ на името и мястото Итака, този престижен статут на „изгнаническият мит“ в литературата, прави дома център на творческите вдъхновения, фокус на тревожни въпроси от типа „Итаките що значат?“.

Домът е двойствен, Итака е постигане, но и отдалечаване. Домът е трудното обитаване, невъзможността от завръщане, опразването, напразното спомняне, детството, което отдавна е нещо друго... Пулсациите на близост и отдалеченост, на наличие и загуба, правят от дома това, което той векове наред е – мит, универсалия за смислово композиране на света. Той ще очертае битието през призмата на екзистирането, но и на естетизирането. Домът е начин да се изговарят загубите, далечините, разрухата, изгнанието, принудите, историческите превратности. Итаките са места, които днес са тук, а утре вече ги няма. Итаките са мними утробы, симптоми за вторична инфантилизация, регресивни психически трасета.

И така, в книгата на д-р Людмила Миндова домът е схванат като противоречив уред за личностна и колективна самоидентификация. На Балканите драматизациите около този уред са изключително напрегнати. Бивша Югославия е такъв странен дом, такова място на

кризис, на полемично настървена памет. Обитаването на този дом е сблъсък, носталгиране за едни и травма за други. То е тясно обвързано със съсипването на човешкото от властта, с проблемите на етиката, с позиционирането на личността в териториите на властта.

Людмила Миндова разглежда различни текстове, за да очертае територията на странния дом на литературата, на другата Итака. Домът на литературата е другото място, „мястото, което не ни принадлежи“, казва авторката. Домът е възможността да мислим себе си в категориите на принадлежност, забрава и загуба. Да изговаряме сложните си отношения с времето и пространството, със светлината, звуците и уханията, с думите и интонациите, с верността и отмятането. Оттук и валидността на паролата, подадена към книгата – „етики и естетики на обитаването“.

„Другата Итака“ изглежда да е фрагментарна книга, но всъщност не е. Тя е концептуално единна книга, като единството е постигнато на различни нива. Единството е зададено от образа на другата Итака, за чийто смислови разклонения вече стана дума по-горе. То е постигнато и от последователното обвързване на литературата с етиката, съвестта, самодефинирането. Добрата литература не е мислена като назидателна морализаторска институция, но тя е схваната като място в езика откъдето се назовават принципи и се отстояват ценности.

Съдбата и творчеството на Данило Киш изключително добре илюстрират подобен подход. Литературната Итака е свидетелският дом на много обесени надежди, на много погубени съдби. Трябва да имаш гражданската доблест, за да разкажеш всичко това, да прекрачиш праговете на конформизма, да пречупиш сговора на злото. Етиката като „въпрос на естетиката“, като възможност за позициониране и сила за отстояване.

Това също е „друга Итака“, късче интимност, което се отстоява, самоуважение, без което личността се саморазрушава. Синапено зърно е, без което е невъзможно позоваването на каквото и да било „царство небесно“. Литературната активност, писмовността, публичността са синапени зърна, влог във възвишените построения на надеждата и спасението. Има поетики, механизми на изграждане на текстовете, но има и „по–етики“, принципи на изграждане на човеците около ядра на смисъл и ценност. Доколкото човешкото е по–скоро слабост, отколкото сила, то литературата следва да е принципно ангажирана с неговото укрепване в един свят където „баналността на злото“ е обичайно състояние и глобален жест на самооправдание.

Можем да наречем този тип четене на литературните текстове политическо, доколкото политиката, в своята багородна същина, е именно ангажиране с етиката, със справедливото устройство на човешкото общезитие. „Поетическото убежище“, схванато не като бягство от една отхвърляна действителност, а като алтернативно присъствие в нея, като форма на критическа рефлексия и морална санкция.

Струва си да се отбележи фактът, че в една голяма част от статиите, посветени на творци от бивша Югославия, авторката прави много интересни и продуктивни паралели с българската литература. Усвояване и осмисляне на чуждото през призмата на своето и обратно. Балканската съдба и словесност като общи, но и като изпълнени с различия. Споделено е желанието за ценностно позициониране на част от творците, за отстояване свободата на словото, за опониране на наложените идеологически модели в „цирка на злото“.

Людмила Миндова е учила уроците на старата компаративистика, но се е насочила и към разчупване на нейните методологически

стереотипи. Словото, както е казано в статията „Другата Итака“, е тясно обвързано с историческото битие на една или друга общност, то влиза в изпитанията заедно с нея и се стреми да я изведе към някакъв спасителен бряг, към обещаващ хоризонт. Като изследовател и като преводач, Людмила Миндова се стреми да ни убеди в тази преплетеност на съдбите и в драматизма на пътищата, които всеки народ изминава по мярата на собствената си горчивина и надежда.

Втората част на разглежданата книга е назована „Обитателите на литературата“ и също не подминава уточнението – „тела, движения, сетивност“. Тук изследването залага на ясно изведен антропологичен подход. Местата, телата, движенията, жестовете... – всички те имат знакова стойност, комуникативна ценност. Културно маркирани са. Чрез работата с различни текстове, авторката се стреми да разчете част от това сплитане на природата и културата, на екстаза и контрола, на реда и хаоса... Ще спомена само част от статиите, които са убедителен пример за възможностите на подобен прочит – „Алкохол и интелектуален дебат“, „Танцът в сръбската литература“, „Хорото и соцкултурата“, „Градините ни“...

В рамките на подобна рецензия е очевидно невъзможно да бъдат проследени всички обходени от авторката пътеки в градините и домовете на славянските литератури.

Останалите статии, доклади, рецензии, представени за конкурса, също са доказателство за задълбоченост, научна добросъвестност и професионализъм. Сред тях бих отбелязъл „Езоп цар. Литературата и страхът“, „Тотем и табу на семейния албум“, „De profundis: зоната на плача“.

Нямам преки впечатления от работата на Людмила Миндова като преподавател. Фактът, че тя е дългогодишен хоноруван преподавател в

катедра „Славянски литератури“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ е знак за качеството на нейната работа, на който съм склонен да се доверя.

4. Заключение

Оценката ми за научните трудове на Людмила Миндова е изцяло положителна. Прочитът им убедително доказва техния приносен характер, професионализма на авторката. Това ми дава достатъчни основания да препоръчам тя да заеме академичната длъжност „доцент“ в секция „Културна история на балканските народи“ към Института за балканистика с Център по тракология „Александър Фол“ към БАН.

Гласувам с „да“ за заемането на академичната длъжност „доцент“ от единствения кандидат, явил се на конкурса – главен асистент д-р Людмила Миндова.

София
5. 11. 2017 г.

/Проф. д-р Валери Стефанов/